

verek yerine getirdi. Bir müddet sonra Bahâeddin kendisine zikir telkin edip onu sürekli sohbetinde bulundurmaya başladı. Kısa sürede şeyhin en seçkin müridi oldu ve mübtedî'lerin terbiyesiyle görevlendirildi.

Bahâeddin Nakşibend 791'de (1389) vefat edince, daha önce halife tayin ettiği Muhammed Pârsâ da dahil olmak üzere bütün müridleri Alâeddin Attâr'a biat ettiler. Buhara'da on yıl irşad faaliyetinde bulunduktan sonra 2 Receb 802 (28 Şubat 1400) tarihinde hastalandı. Yakında öleceğini söyleyerek müridlerine sünnete sınırsız bağlı kalmalarını, Nakşibendî tarikatı usullerine her zaman riayet etmelerini ve arkasından yas tutmamalarını vasiyet etti. On sekiz gün sonra da vefat etti. Buhara yakınlarındaki Çağāniyân (veya Nevçagāniyân) köyünde toprağa verildi.

Alâeddin Attâr vefat etmeden önce her biri belli bir bölgeden sorumlu on halife tayin etti. Nakşibendî tarikatı bu halifeler sayesinde Buhara'nın dışına yayıldı. Müridlerinden Seyyid Şerif Cürcânî'nin, "Hâce Alâeddin Attâr'ın hizmetine girmeden Allah Teâlâ'yı tanıyamadım" dediği rivayet olunur. Nakşibendî tarikatının devamını sağlamak bakımından Attâr'ın en önemli halifeleri Câmî ve Nevâî'nin müşidi Sa'deddin-i Kâşgarî'nin şeyhi Mevlânâ Nizâmeddin Hâmûş ile Hâce Ubeydullah Ahrâr'ın müşidi Ya'kûb-ı Çerhî'dir.

Alâeddin Attâr, *gaybet** ve *huzur** hallerini tasavvufun esası sayar. Bu hallerin de aşk ve muhabbet nisbetinde gerçekleşeceğini ifade eder. Cehrî zikri kabul etmekle birlikte daha çok hafî zikir üzerinde durur. *Nefîy* ve *isbat** usulünden çok *murakabe** esasına ağırlık verir. Velîlerin kabirlerini ziyaret edip ruhlarına teveccüh etmekten bahseder; ancak mahlûkun yakınında bulunmaktansa Hakk'ın civarında bulunmanın daha doğru olacağını söyler.

Attâr'a, Bahâeddin Nakşibend'in sözlerini ve menkıbelerini toplayan *Maḳāmât-ı Bahâ'eddîn Nakşibend* adlı bir eser atfedilmektedir. Selâhaddin b. Mübârek, Bahâeddin'in menâkıbına dair *Enisü't-tâlibîn* adlı eserini yazarken muhtemelen bu eserden geniş ölçüde faydalanmıştır. Muhammed Pârsâ'nın (ö. 822/1419) Attâr'ın sohbet meclislerinde kaydettiği konuşmalardan bir kısmı, yirmi yedi parça halinde *Reşehât*'ta nakledilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Pârsâ, *Ḳudsiyye*, İstanbul 1291, s. 118-145; a.e. (nşr. Muhammed Tâhir İrakî), Tahran 1354 hş./1975, s. 7; Câmî, *Nefehât*, s. 389-392; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 428-431; Muhammed b. Hüseyin Kazvîni, *Silsilenâme-i Hâcegân-ı Nakşibend*, Süleymaniye Ktp., Laleli, nr. 1381, vr. 9^a; Ali b. Hüseyin Vâiz el-Kâşifî, *Reşehât*, Taşkent 1329, s. 81-92; İzzî, *Tercüme-i Enisü't-tâlibîn*, İstanbul 1328; Abdülmecid el-Hânî, *el-Hadâ'îku'l-verdiyye*, Kahire 1308, s. 14; Hasan Shushud, *Masters of Wisdom of Central Asia*, Oxford 1983, s. 56-63.

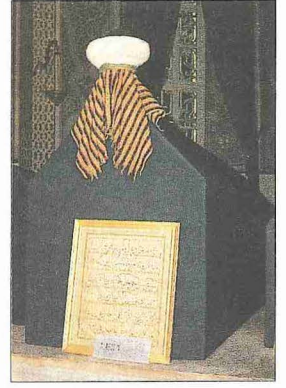
HAMİD ALGAR

ALÂEDDİN BEY

(ö. 733/1333 [?])

Osman Gazi'nin,
devletin kuruluş ve
teşkilâtlanmasında
önemli hizmetleri geçen oğlu.

Adı kaynaklarda Ali ve Ali Erden şeklinde de geçmektedir. Hakkındaki bilgiler, kaynak yetersizliği ve mevcut kaynaklardaki çelişkiler yüzünden eksiktir. Ancak vakfiyesinde adı Alâeddin olarak geçer. Büyük bir ihtimalle Orhan Bey'in ana baba bir küçük kardeşidir. Babasının son zamanlarına kadar bazan Bilecik'te dedesi Şeyh Edebâlî'nin, bazan da Yenişehir'de babasının yanında kaldı. Osman Gazi'nin ölümünden sonra, ahî reislerinin ittifakıyla ağabeyi Orhan'ın beyliğe geçmesi üzerine muhtemelen bir süre ordu kumandanı oldu, fakat ardından inzivaya çekildi. Bir rivayete göre ise babasının sağlığında ordu kumandanı bulunan Orhan'ın "bey"lik teklifini ve baba mirasını reddetti; sadece Bursa'nın Kete bölgesindeki Kotra (Kudra) arazisini almakla yetindi. Fakat Alâeddin Bey'in, Orhan Gazi ile Bizans İmparatoru Andronikos arasında Maltepe'de yapılan savaşta ordu kumandanı olduğu bilinmektedir. Nitekim 1333 tarihli vakfiyesinde geçen "emîr-i kebîr mücâhid fî sebîlillâh (...) avnî'l-guzât ve'l-mücâhidîn" ifadesi bu keyfiyeti doğrular. Alâeddin Bey bir rivayete göre 1333 yılında Biga Kalesi'nde ölmüştür (bk. Mehmed Râşid, vr. 24^b-26^a). Mezarı babasının Bursa'daki türbesindedir. Bursa'nın Kükürtlü semtinde bir tekkesi, Kaplıca başında da iki camii vardır. 928 (1522) tarihli Bursa evkafına ait bir tapu defterinde torunlarının adları geçmektedir. Bazı kaynaklarda, o devirde yaşamış ve hânedan mensubu olmayan bir başka Alâeddin Paşa ile karıştırılan Alâeddin'in

Alâeddin
Bey'in
sandukası -
Kükürtlü /
Bursa

gerek vakfiyesinde gerekse tahrir defterindeki sıfatı "bey"dir.

Alâeddin Bey'in en önemli icraatı, Osmanlı Beyliği'nin idarî ve askerî yöndeki teşkilâtlanmasında gösterdiği faaliyetlerdir. Ordu kumandanlığı sırasında, Osmanlı askerini öteki Anadolu beyliklerinin askerlerinden ayırmak için askerlerin serpuşlarının rengini kırmızıdan beyaza çevirtmiş, Çandarlı Kara Halil ile birlikte ilk defa dâimî yaya* ve müselleme* birliklerinin kurulmasına ön ayak olmuştur. Ordunun öteki birliklerinin de teşkilâtlandırılması, hatta Osmanlılar'da divan teşkilâtının kurulması, divanda burma sarık giyilmesi ve para bastırılması Alâeddin Bey'e atfedilirse de bunlar hakkında şimdilik kesin hüküm vermek mümkün değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 53, s. 199, 204, 213; Aşıkpaşazâde, *Tarih*, s. 21, 36-37, 39-40; Oruç b. Âdil, *Tevârîh-i Âli Osmân*, s. 5, 15; Neşrî, *Cihannümâ* (Unat), I, 147-149, 153-155; Hadîdî, *Tevârîh-i Âli Osmân*, I, Ktp., TV, nr. 1268, vr. 31^{a-b}; İbn Kemâl, *Tevârîh-i Âli Osmân*, I, Defter, s. 140, 195, 196; II, Defter, s. 54; Âfî, *Künhü'l-ahbâr*, İstanbul 1277, V, 42 vd.; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârîh*, İstanbul 1279-80, I, 21, 38-40; Solakzâde, *Tarih*, s. 18 vd.; Ayvansarayî, *Vefeyât-ı Selâtin*, s. 98-99; Mehmed Râşid, *Zübdetü'l-vekâyî'der-Belde-i Celtle-i Bursa*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 89, vr. 24^b-26^a; Hammer (Atâ Bey), I, 134-138, 141, 146, 321 vd.; H. A. Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu* (trc. Râgıb Hulûsî), İstanbul 1928, s. 53 vd.; M. Fuad Köprülü, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri* (İstanbul 1931) — (nşr. Orhan F. Köprülü), İstanbul 1981, s. 6, 10, 146; Danişmend, *Kronoloji*, I, 1, 16, 17, 19-20, 50, 425; Hüseyin Hüsameddin, "Alâeddin Bey", *TOEM*, sy. 14 (1340), s. 307, 380; sy. 15 (1341), s. 128, 200; Uzunçarşılı, "Osmanlılarda İlk Vezirlere Dair Mütalaa", *TTK Belleten*, III/9 (1939), s. 99; a.mlf., "Alâeddin Paşa", *İA*, I, 282-285; Şevkiye İnalçık, "İbn Hacer'de Osmanlılar'a Dair Haberler", *DTCFD*, VI/3 (1948), s. 192 vd.; S. M. Stern, "Alâ' al-din Beg", *EI²* (Fr.), I, 348.

ABDÜLKADİR ÖZCAN